

РОЗКРИТТЯ
ВІЛ-ПОЗИТИВНОГО
СТАТУСУ ВАШІЙ
ДИТИНИ

БРОШЮРА ДЛЯ БАТЬКІВ

Розкриття ВІЛ-позитивного статусу вашій дитині

Брошура для батьків

ЗМІСТ

Що це за брошура і чому я маю її прочитати?	2
1. Чому моїй дитині важливо знати про свій ВІЛ-позитивний статус?	3
2. Коли найкращий момент розказати дитині про її ВІЛ-позитивний статус?	6
3. Що необхідно сказати дитині про її хворобу?.....	13
4. Як зрозуміти, що дитина готова дізнатися про свій ВІЛ-статус?	19
5. Як може зреагувати дитина, дізнавшись про свій ВІЛ-статус?	24
6. Що робити після того, як дитина дізнається про свій ВІЛ-статус?	27
7. Що робити, якщо дитина дізналася про власний ВІЛ-статус з іншого джерела?	32
8. До кого можна звернутися по допомогу?.....	33
9. Статеве виховання дитини	35
10. Ще раз про найважливіше	37
11. Організації, які мають досвід розкриття ВІЛ-статусу дитині.....	39

ЩО ЦЕ ЗА БРОШУРА І ЧОМУ Я МАЮ ЇЇ ПРОЧИТАТИ?

Ви є батьками – людьми, яким дитина довіряє більше від усіх. Тому дуже важливо зрозуміти, що саме ваша допомога та підтримка буде необхідна дитині, коли вона дізнається про свій ВІЛ-позитивний статус.

ЦЯ БРОШУРА МОЖЕ ДОПОМОГТИ ВАМ ЗРОЗУМІТИ:

- ❶ чому для вашої дитини краще знати про свій ВІЛ-позитивний статус;
- ❷ як дізнатися, чи готова дитина почути правду;
- ❸ коли краще поговорити з дитиною про її ВІЛ-статус;
- ❹ що саме необхідно сказати дитині про її ВІЛ-статус;
- ❺ як допомогти дитині жити далі після розкриття її ВІЛ-статусу.

2

1 РОЗДІЛ

ЧОМУ МОЇЙ ДИТИНІ ВАЖЛИВО ЗНАТИ ПРО СВІЙ ВІЛ-ПОЗИТИВНИЙ СТАТУС?

Якщо ви скажете дитині правду – це допоможе і вам, і їй.

ВИ СПИТАЄТЕ: ЧОМУ?

Тому що:

- ❶ більшість дітей підозрюють, що вони ВІЛ-позитивні, а батькам лише необхідно підтвердити ці підозри;
- ❷ якщо дитина почує від вас про власний ВІЛ-статус, вона відчує себе важливою для вас та вартою вашої довіри;
- ❸ тільки знаючи правду, дитина зрозуміє, що необхідно боротися із хворобою, тобто вона усвідомлюватиме, чому треба приймати ліки щодня і регулярно відвідувати лікаря;

3

- ❏ якщо дитина дізнається про свій ВІЛ-позитивний статус, вона буде відповідальніше ставитися до власного здоров'я, не відмовлятиметься від лікування або від візитів до лікаря, стане відкритішою у спілкуванні;
- ❏ неможливо приховувати правду завжди;
- ❏ діти дуже допитливі, і коли вони матимуть підозри щодо власного ВІЛ-статусу, то намагатимуться знайти підтвердження цьому. Таким чином, вони можуть дізнатися про це від інших осіб чи знайти інформацію самостійно, наприклад з медичних документів чи листків-вкладок від ліків;
- ❏ чим довше відкладатимете момент розкриття ВІЛ-статусу дитині, тим важче буде вам та дитині пережити момент розкриття. Крім того, ви теж відчуєте полегшення, коли почнете розмовляти з дитиною про ВІЛ відверто, не приховуючи нічого. Ви отримаєте можливість разом із дитиною протистояти проблемам, які виникають унаслідок ВІЛ-інфекції;
- ❏ якщо дитина дізнається про власний ВІЛ-статус від сторонніх, а не від батьків, вона може відчути себе зрадженою і втратити довіру до вас;
- ❏ зазвичай батьки приділяють більше уваги здоров'ю ВІЛ-інфікованих, ніж ВІЛ-негативних дітей у сім'ї, які можуть дискомфортно почуватися через це, не знаючи справжніх причин. Якщо інші ваші діти знатимуть про ВІЛ-позитивний статус брата чи сестри, то підтримуватимуть і її/його, і вас;
- ❏ якщо всі члени родини мають достатній рівень знань про ВІЛ і шляхи його передачі, то це сприяє створенню відкритої та щирої атмосфери в родині.

«Гортаючи свою медичну картку в поліклініці, я побачив, що у мене ВІЛ, проте нічого нікому не сказав. Якось тато хотів, щоб я навів порядок у своїх речах, а мені дуже не хотілося, тож ми посварилися, і я сказав, що знаю, яка в мене хвороба. Після того, як усі заспокоїлися, ми спокійно поговорили із татом та мамою про мій ВІЛ-статус. Я сказав, що хочу боротися і приймати ліки, бо хочу стати футболістом».

«Мені дуже не подобалося, коли щоразу, ідучи до лікаря, мама поводитися так, наче я зробила щось дуже погане, і вона не дозволяла мені дивитися, що лікар пише її говорить, але я перехитрила її якимось, і вона навіть не зрозуміла цього: я знайшла підтвердження в її сумці. І тепер все-все знаю».

«Коли я почула назву моєї хвороби, я сильно плакала, адже подумала, що помру. Психолог допоміг мені зрозуміти, що цей вірус, навіть якщо і живе в моєму тілі, слабший, якщо приймати пігулки. З того часу я намагаюся бути сильнішою за вірус».

«Коли я дізналася, що в мене ВІЛ, я дуже розлютилась і розхвилювалась, тому що погано почувалася. Протягом тижня я не хотіла йти до школи, гуляти чи загалом щось робити, а просто лежала на канапі й дивилася телевизор. Але потім усе це минуло...»

«Я підозрювала, що маю ВІЛ, і це підтвердила моя подруга, яка перебуває у такій самій ситуації, як і я. Вона розповіла мені про те, що одна дівчинка, з якою ми зустрічалися в лікарні, померла. Моя мама запитала, про що ми розмовляли з подругою. Спершу я не хотіла говорити з мамою про це, хоч і знала, що мама знає про мою хворобу і дуже піклується про мене. Але настав момент, коли ми почали говорити відверто, мама заплакала, я обняла її і сказала, що я сильно люблю її, хоч я і хвора».

2 РОЗДІЛ

КОЛИ НАЙКРАЩИЙ МОМЕНТ РОЗКАЗАТИ ДИТИНІ ПРО ЇЇ ВІЛ-ПОЗИТИВНИЙ СТАТУС?

На думку психологів, та й самих дітей, які вже знають про свій ВІЛ-статус, оптимальним часом для розмови з дитиною є вік 7–11 років, але не обов'язково саме цей період.

Секрет криється в тому, щоб розповісти дитині правду в момент, коли вона готова зрозуміти та прийняти інформацію про власний ВІЛ-статус.

ЧОМУ ЦЕ ТАК ВАЖЛИВО?

Тому що в цьому віці:

- ☑ діти налаштовані більш оптимістично стосовно діагнозу, їм легше, ніж підліткам, змиритися з тим, що вони ВІЛ-інфіковані;
- ☑ у дітей ще є час, аби звикнути до думки, що ліки доведеться приймати постійно;
- ☑ дитину легше налаштувати на боротьбу з проблемами, пов'язаними з ВІЛ-інфекцією, наприклад, діти можуть зрозуміти необхідність приймання АРВ-терапії або ж вони починають уважніше ставитися до власного здоров'я.

Дитина у віці 7–11 років не так боїться хвороби, як дорослі. Ймовірно, батьки не знають про цю особливість сприйняття дитиною хвороби. Вона насамперед стурбована тим, чи не втратить через хворобу близьких людей, особливо батьків. Цей спосіб мислення дітей молодшого шкільного віку є перевагою, яку слід використати, щоб розказати дитині правду.

ЩО РОБИТИ, ЯКЩО ДИТИНА БІЛЬШ СТАРШОГО ВІКУ?

Найдоцільніше звернутися по допомогу до психолога, тому що він:

- ☑ може поговорити з дитиною про хворобу в такий спосіб, щоб вона не злякалася;
- ☑ уміє заохочувати і підтримувати дитину;
- ☑ може допомогти подолати переживання, відчай і безвихідь та знайти вирішення проблем, з якими дитина стикається;
- ☑ може помітити специфічні прояви в поведінці дитини, такі як замкненість, нервозність, страхи і т. д., які є свідченнями того, що вона потребує додаткової інформації чи підтримки. Часто батьки можуть не звернути уваги на це через брак спеціальних знань і навичок.

Андрій, який дізнався про власний ВІЛ-позитивний статус у віці 14 років, каже: «Я дуже сердитий на своїх батьків, тому що вони не сказали мені про це раніше. Якби вони розповіли мені, коли я був молодшим, у мене було би більше часу звикнути із ВІЛ. А так, зараз, я дорослий, і почуваюся самотнім і наляканим».

ПЕРЕД ТИМ ЯК СКАЗАТИ ДИТИНІ ПРАВДУ ПРО ЇЇ ВІЛ-СТАТУС, ВИ МАЄТЕ БУТИ ДОБРЕ ПІДГОТОВЛЕНИМИ, ЩОБ:

- ❶ обрати для розмови влучний момент часу;
- ❷ зрозуміти, чи готова дитина дізнатися про власний ВІЛ-статус;
- ❸ вибрати потрібні слова, які не налякають дитину, не знищать її довіру до вас;
- ❹ ви мали змогу оцінити, чи готові самі до цієї розмови з дитиною, чи зможете самостійно поговорити з нею, а якщо ні, то звернутися до іншої особи, яка могла б розповісти дитині про її ВІЛ-позитивний статус;
- ❺ ви могли прогнозувати, якою буде реакція дитини на новину, чи які труднощі можуть виникнути після розкриття їй ВІЛ-статусу, оскільки ніхто не знає вашу дитину так, як ви.

У разі якщо, вам буде необхідна допомога та підтримка, можете звернутися до лікаря, психолога чи соціального працівника тієї організації, яка має практику роботи у цій сфері.

Професіонали, до яких ви звернетесь, допоможуть обрати найкращий спосіб, місце та час розкриття ВІЛ-статусу вашій дитині та в подальшому консультуватимуть вас у разі потреби.

АЛЕ НЕ СЛІД ЗАБУВАТИ:

Батьки є прикладом для дитини. Ваша емоційна реакція стосовно того, що вона має ВІЛ-позитивний статус, вплине на переживання та реакції самої дитини під час розмови про її статус.

Коли дитина ставитиме вам запитання стосовно своєї інфекції, ви не повинні ігнорувати чи заперечувати факт існування ВІЛ в її організмі. Краще просто дати відповіді, які вона зможе зрозуміти і які сприятимуть підготовці дитини до моменту повідомлення її ВІЛ-статусу.

Треба намагатися давати щирі та правдиві відповіді, навіть якщо вони не повні.

Якщо ви не знаєте, що відповісти, зверніться до спеціалістів ВІЛ-сервісної організації або до друга чи близького родича, які обізнані в питаннях ВІЛ/СНІД, добре спілкуються з дитиною і яким дитина довіряє.

Важливу допомогу можна отримати від лікаря чи психолога, які мають досвід подібних розмов із дітьми, знають, скільки саме інформації дитині потрібно, щоб їй було зрозуміло, і що може зашкодити дитині. Якщо ви не відчуваєте в собі сил сказати дитині про її статус, маєте принаймні дати декілька пояснень стосовно ліків: навіщо їх потрібно приймати, як вони впливають на здоров'я і наскільки важливим є дотримання графіка приймання пігулок.

Якщо вирішили не розповідати дитині про її ВІЛ-статус, то вона може думати про найгірше – що сім'я нічого не говорить зумисне, що вона може померти, або що її карають за щось погане тощо. Ніколи не говоріть дитині неправду, адже рано чи пізно вона це

зрозуміє і втратить довіру до вас. Не треба говорити дитині, що вона одужає, якщо буде приймати ліки. Дитина може втомилися даремно чекати на результат, втратити надію і відмовитися від приймання АРВ-терапії, почати звинувачувати вас у тому, що обманюєте її.

Краще сказати дитині, що ліки допомагають їй зберегти добрий стан здоров'я, дають можливість гуляти з друзями, ходити до школи.

Марія сказала своїй дочці, що ліки необхідно приймати протягом одного року. Дитина запам'ятала це, і коли минув рік, відмовилася продовжувати приймати їх. Мати була в шоковому стані, бо не могла зрозуміти, як тепер діяти, відчувала власну безпорадність у цій ситуації.

Коли ви приймете рішення, що настав момент повідомити дитині про її ВІЛ-статус, то сказати лише «У тебе інфекція, яка називається ВІЛ», буде недостатньо.

Слід обов'язково розповісти дитині про особливості харчування і лікування, про важливість дотримання гігієни, шляхи передачі ВІЛ та засоби профілактики інфікування інших осіб, і обов'язково запевнити дитину, що її звичний спосіб життя ніяк не зміниться від того, що вона знає про свій ВІЛ-статус.

Крім того, ви маєте переконати дитину в тому, що будете підтримувати її та зможете дати відповіді на всі її запитання.

ЩО МОЖНА ВИКОРИСТАТИ ДЛЯ ПОЧАТКУ РОЗМОВИ З ДИТИНОЮ?

Це можуть бути:

- 📖 запитання, які ставить дитина про ліки чи візити до лікаря;
- 📖 спеціальні книжки/ігри для дітей, у яких розповідається, що таке ВІЛ;
- 📖 теле- або радіопередачі, у яких подається інформація про особливості ВІЛ-інфекції тощо.

Мати 12-річної дівчинки прийняла рішення поговорити з нею про її ВІЛ-позитивний статус, але не знала, з чого почати розмову, і зовсім не уявляла, чи знає вона хоч щось про ВІЛ-інфекцію взагалі. Знаючи, що по телебаченню буде передача про ВІЛ-інфікованих людей, мати наполягла на тому, щоб вони разом із дівчинкою подивились її. Спочатку дівчинці було нецікаво, але поступово вона почала уважніше слухати і ставити мамі запитання. Таким чином, мати змогла пояснити доньці, у чому полягає різниця між ВІЛ та СНІД, що таке ВІЛ-позитивний статус, сказати, що дівчинка його також має, при цьому матері вдалося не налякати дитину такою інформацією.

Олена, 10 років, яка лежала в лікарні, почула, що у її сусідки по палаті, Маші, 9 років, – ВІЛ. Коли її виписали з лікарні, вона спитала вдома маму, що це за хвороба і чому їх лікував один лікар, адже у неї хворі печінка? Мати спочатку розказала, що таке ВІЛ, як він може потрапити до організму людини і як там розвивається. А потім запитала Олену: «Якби ти дізналась про те, що в нашій родині є ВІЛ-інфікована людина, щоб ти сказала чи зробила?...»

3 РОЗДІЛ

ЩО НЕОБХІДНО СКАЗАТИ ДИТИНІ ПРО ЇЇ ХВОРОБУ?

Насамперед дитина повинна мати точну інформацію про ВІЛ-інфекцію, лікування і його роль. Крім цього, слід розказати і про те, як можна зберігати та зміцнювати власне здоров'я та запобігти інфікуванню на ВІЛ оточуючих.

ЯК ПОВІДОМИТИ ДИТИНІ ДІАГНОЗ? ЧИ ІСНУЮТЬ РЕЦЕПТИ?

Для дітей дошкільного віку (до 6 років)

Для дітей дошкільного віку будь-які розповіді та пояснення мають бути дуже прості для розуміння. У цьому віці дитині ще важко зрозуміти, що таке ВІЛ. Тому варто акцентувати увагу дитини на важливості дотримання гігієни та зміцнення або збереження свого здоров'я.

Для дітей молодшого шкільного віку (7–11 років)

У цьому віці діти дуже допитливі. Вони відразу розуміють, якщо їхні батьки намагаються щось приховати, і самі прагнуть знайти відповіді на питання, що їх цікавлять. Більшість дітей цього віку намагаються уявити, як виглядає вірус і що він робить, ставлячи з цього приводу багато запитань.

МОЖНА СКАЗАТИ ПРО ВІРУС ТАКИМ ЧИНОМ:

«Цей вірус живе у крові людини і він дуже розумний. Вірус дуже швидко рухається по кров'яних каналах і так само швидко розмножується. Але люди теж розумні, і тому щодня приймають спеціальні ліки, які не дозволяють вірусу розмножуватися».

УВАГА!

Ліки не знищують вірус імунодефіциту людини, який уже існує в організмі, а лише стримують його розмноження. Саме тому ліки потрібно приймати постійно та безперервно.

Дуже часто батьки/опікуни думають, що поруч із ними з дитиною не трапиться нічого лихого, і, бажаючи захистити власну дитину від дитячих інфекційних хвороб, природних дитячих конфліктів та образ, розголошення ВІЛ-статусу дитини і пов'язаних із цим наслідків, намагаються утримувати дитину подалі від інших дітей та дитячих колективів.

Проте психологи радять батькам сприяти перебуванню ВІЛ-позитивної дитини у дитячому колективі, оскільки вона буде нормально розвиватися психологічно та емоційно, так само, як й інші діти. А розголошенню ВІЛ-позитивного статусу можна запобігти, ретельно спланувавши, яку інформацію ви хочете повідомити директору школи чи класному керівникові.

Для підлітків (13–16 років)

У цьому віці діти стурбовані своїм зовнішнім виглядом, прагнуть бути незалежними від дорослих, планують майбутнє, виникає перша закоханість, дитина може розпочати статеве життя. Підліток має бути поінформований про його ВІЛ-позитивний статус, щоб у будь-якій ситуації він/вона могли приймати відповідальні рішення щодо власного здоров'я та здоров'я партнера.

У ЦЬОМУ ВІЦІ ВАЖЛИВО, ЩОБ ПІДЛІТКИ УСВІДОМИЛИ:

- ❑ не лише він/вона має цей вірус;
- ❑ він/вона може жити з ВІЛ повноцінним життям, беручи приклад з підлітків у такій самій ситуації;
- ❑ власну значущість і можливість допомогти іншим дітям та підліткам;
- ❑ він/вона несе відповідальність за рішення, які приймає, і їхні наслідки.

ЩО ДІТИ МАЮТЬ ЗНАТИ ПРО ВІЛ?

- ❑ це вірус, який, потрапляючи до організму людини, послаблює його здатність опиратися різним інфекціям;
- ❑ вірус може передаватися через кров від однієї людини до іншої через використання нестерильного медичного обладнання, ножиць для манікюру чи інструментів для пірсингу і татуювання, через використання одного шприца для декількох осіб, від матері до дитини під час вагітності, пологів та годування грудьми, через незахищений секс;
- ❑ існують спеціальні ліки для ВІЛ-інфікованих осіб, які не дозволяють вірусу розмножуватися в організмі;
- ❑ важливо дотримуватися правил гігієни та здорового харчування, щоб вірус не міг спричинити у дитини серйозних хвороб та щоб запобігти передачі вірусу іншим особам.

ТЯЖКОХВОРІ ДІТИ

У такій ситуації для дитини найкраще – це залишатись у спокої та відчувати підтримку з боку родини.

Щоправда, часто батьки самі потребують психологічної підтримки, оскільки діти інколи хочуть поговорити на теми, пов'язані із

захворюванням, або ж ставлять батькам запитання, відповідати на які батьки не готові.

Інколи діти ставлять запитання, пов'язані зі смертю. Спеціалісти радять не відповідати дитині одразу, а у відповідь ставити уточнюючі запитання і таким чином спробувати з'ясувати її думки й уявлення про смерть, страхи, які бентежать дитину.

Діти часто шукають зручного моменту для вираження своїх почуттів – як позитивних, так і негативних – щодо ситуації, у якій вони опинилися. Батькам варто заохочувати дитину й надалі говорити про свої почуття і запевняти її в тому, що ви любите її незважаючи ні на що.

Навіть якщо говорити із власною дитиною про смерть дуже важко, батькам усе одно доведеться пройти через це випробування. У такі моменти дитина більше, ніж будь-коли, потребує вашої підтримки. Їй необхідно бачити і знати, що ви сильніші за неї і що ви не боїтеся.

«Я сказала своєму 13-річному сину, що ВІЛ – це тяжка хвороба, як рак або лейкоз, але люди, які мають цей вірус, живуть довго і ведуть такий самий спосіб життя, як й інші».

Спробуйте говорити з вашою дитиною про ВІЛ так, ніби ви ведете мову про якусь іншу дитину.

Можна сказати, що ця інша дитина, яка має ВІЛ, ні в чому не винна, і що батьки люблять її дуже сильно.

Доречно сказати дитині, що інші діти, які не мають ВІЛ, можуть подружитися з нею і гратися. Варто також пояснити дитині, в який спосіб ВІЛ не передається, щоб вона відчувала себе більш упевнено. Запевніть дитину, що в разі, якщо ВІЛ-інфікована дитина поріжеться чимось і в неї почнеться кровотеча, то все, що необхідно зробити іншим дітям, – просто покликати когось із дорослих.

Така розмова допоможе вашій дитині зрозуміти шляхи передачі ВІЛ, принаймні один із них. Вона усвідомить, що діти з різними хворобами можуть вести активний спосіб життя, дотримуючись лише певних правил, які допоможуть їм зберегти здоров'я. У результаті ви надасте дитині інформацію, яка допоможе їй почуватися більш упевнено.

«Я привчила свою 11-річну дитину до того, що кожного разу, коли в неї йде кров носом чи просто з'явилася рана, вона не повинна дозволяти підходити до неї когось без гумових рукавиць. Я також навчила її самостійно обробляти та забинтовувати собі рани».

Проводячи таку розмову, можна допомогти дитині позбавитися почуття провини, яке вона відчуває в момент, коли дізнається про власний ВІЛ-позитивний статус. Батьки часто говорять, що самі відчувають провину за інфікування своєї дитини і бояться осуду з її боку. Насправді, й діти можуть відчувати провину, вважаючи, що самі винні у появі ВІЛ. Вони можуть думати, що ВІЛ – це покарання, наприклад, за погану поведінку. Почуття провини може змусити дитину сприйняти дискримінацію, вважати, що поведінка оточуючих – це частина покарання і що вона заслуговує на це.

Для дитини вкрай важливо знати, що вона не винна в тому, що в її сім'ї існує ВІЛ-інфекція.

4 РОЗДІЛ

ЯК ЗРОЗУМІТИ, ЩО ДИТИНА ГОТОВА ДІЗНАТИСЯ ПРО СВІЙ ВІЛ-СТАТУС?

Зрозуміти, чи готова ваша дитина почути правду про її ВІЛ-статус, ви зможете залежно від запитань, які вона поставить.

Якщо дитина підозрює щось пов'язане з її станом здоров'я, вона поставить багато запитань, демонструючи таким чином, які проблеми її турбують.

Як для дитини, так і для вас краще відповісти на її питання. Таким чином ви дізнаєтеся, що турбує дитину, які переживання та страхи у неї і, у свою чергу, зможете прийняти рішення: наскільки багато інформації потрібно зараз вашій дитині.

Якщо ви відмовитеся відповісти на запитання дитини чи говоритимете їй неправду, вона спробує знайти відповідь самостійно, через інші джерела інформації, спитає когось іншого, і для вас це може ускладнити ситуацію.

Намагайтеся відповісти на всі запитання дитини і обов'язково перевіряйте, чи правильно дитина вас зрозуміла.

Не слід забувати, що для дитини ви є людиною, від якої вона може отримати найбільшу допомогу, людиною, якій дитина довіряє найбільше, а тому важливо, щоб вона відчувала щирість між вами.

ЧОГО ПРАГНУТЬ ДІТИ?

- ▣ щоб батьки були з ними відвертими щодо їхнього стану здоров'я;
- ▣ дізнатися правду про свій ВІЛ-статус від батьків;
- ▣ будувати плани на майбутнє для себе і своїх близьких;
- ▣ отримати інформацію про ліки, які слід приймати;
- ▣ у відповідному віці отримати інформацію про статеві відносини;
- ▣ мати близьку людину, до якої можна звернутися по допомогу, пораду чи консультацію стосовно рішень, які діти прийматимуть у своєму житті.

Дитина, як бачимо з наведеного прикладу, має дізнатися про те, в чому полягає різниця між ВІЛ-інфекцією та СНІДом, про приймання спеціальних ліків, про принцип їх дії та вплив на вірус в організмі людини.

«Мій син, 9 років, весь тиждень пробув у лікарні, а коли повернувся додому, виглядав дуже сумним і навіть не хотів гратися. Я спитала його: «Чому ти такий сумний?». І він розповів, що двоє дітей, які перебували з ним в одній палаті, скоро помруть – він почув це від медсестри, – і що в них СНІД. У цей момент я зрозуміла, що, мабуть, мій син готовий почути правду про те, що він має ВІЛ-позитивний статус».

«Максимуві 12 років. Якимось він дивився по телевізору передачу про ВІЛ/СНІД. Я спитала його: «Про що передача?», а він відповів: «Ці хворі на СНІД мають користуватися презервативами».

Максим потребує інформації про ВІЛ-інфекцію та про статеве виховання.

«Моя донька, якій зараз 9 років, від якогось часу стала кожного разу, коли я говорила, що прийшов час приймати ліки, запитувати: «А від чого ці ліки? Навіщо вони?». Я відповідала, що від її хворої печінки, а вона дуже дивно посміхалася. Я відчувала, що вона ніби говорить: «Дізнайся, про що я знаю!».

«Моя донька, якій 9 років, останнім часом постійно запитує мене про тяжкохворих дітей. Розпитус про назви тяжких хвороб, про причини виникнення таких захворювань, як рак, лейкемія, і про СНІД також цікавилася. Я розповідаю їй потрошку про кожну із хвороб, і мені здається, що коли я розкажу про СНІД, вона значно уважніше мене слухас, ніж про інші хвороби».

Не слід боятися дозволяти дитині мати власні захоплення, навчатися, ходити до школи, спілкуватися з іншими дітьми. Це все сприяє розвитку дитини, дозволяє набувати власної неповторності, вчитися обирати та приймати рішення тощо.

Якщо батьки підтримуватимуть дитину, вселятимуть в її душу впевненість у власних силах, – у неї не буде потреби залишатися для батьків у ролі «малюка», яка передбачає розвиток та закріплення поведінки, притаманної дитині, яка повністю залежить від батьків. Такі діти не прагнуть самостійності, їм значно комфортніше «за спиною» батьків, оскільки ті самі вирішують і скажуть, що саме, коли і як слід робити.

Більшість психологічних травм ВІЛ-позитивних дітей зумовлена не власне хворобою, а поведінкою батьків, які, бажаючи захистити дитину, несвідомо змушують її залишатися «малюком», бути залежною від рідних в усіх аспектах свого життя.

Матвієві 8 років. Їїго мати постійно скаржиться психологу, що вона дуже втомлюється через те, що її син нічого не робить самостійно. Вона дає йому ліки, вона шукає йому шкарпетки, вона вдягає його, допомагає робити домашнє завдання і так далі. І так – весь день.

Практика свідчить, що часто діти знають про хворобу більше, ніж здогадуються їхні батьки. Наведені вище приклади яскраво це демонструють. У подібних ситуаціях батькам краще звертатися до психолога, щоб підготуватися до розмови з дитиною і надалі зробити це у найкращий спосіб.

ЯКЩО ДИТИНА ДУЖЕ ЗАМКНЕНА, ЯК ІЗ НЕЮ РОЗМОВЛЯТИ?

Занепокоєння має викликати ситуація, коли дитина, зазвичай комунікабельна та відкрита, раптом замкнулась у собі або стала відмовлятися спілкуватись із батьками на певні теми.

Це свідчить про те, що дитина має сильні внутрішні емоційні переживання, якими вона побоюється поділитися з вами.

Будьте особливо уважні до дитини, спробуйте зрозуміти її. Не намагайтеся змусити дитину розповісти вам про її відчуття чи причини поганого настрою. Краще спробуйте створити умови для якоїсь спокійної спільної діяльності з вами. Запропонуйте дитині допомогти вам, наприклад, ліпити вареники, щось майструвати чи помалюйте разом. Можна влаштувати гру з ляльками. Під час малювання чи гри створіть сюжет, у якому маленька дитина була б дуже сумна та невесела, попросіть дитину розказати, чому ця дитинка така замкнена. Діти у віці від 5 до 11 років зможуть висловити під час гри власні переживання та страхи, і ви зможете краще зрозуміти причину замкненої поведінки своєї дитини.

Вчасно помітивши зміни у поведінці дитини, ви зможете запобігти виникненню серйозніших психоемоційних проблем, які потребуватимуть більше часу для їх вирішення.

5 РОЗДІЛ

ЯК МОЖЕ ЗРЕАГУВАТИ ДИТИНА, ДІЗНАВШИСЬ ПРО СВІЙ ВІЛ-СТАТУС?

Реакція вашої дитини на інформацію про її ВІЛ-позитивний статус дуже залежить від віку, стосунків, які існують у дитини з усіма членами сім'ї, від того, наскільки вона готова до розкриття їй ВІЛ-статусу.

У більшості випадків після розкриття статусу діти стають більш

зацікавленими в лікуванні і більше довіряють своїм батькам.

Такі реакції, як сум, плач, розгубленість є цілком природними як для дорослих, так і для дітей, і зазвичай такі емоційні реакції тривають недовго. Це ніби як криза пристосування до нової почутої інформації, яка має стати тепер частиною життя дитини. Якщо негативні емоційні реакції проявляються надто довго, варто звернутися за консультацією до психолога, лікаря чи соціального працівника.

Коли дитина має підозри щодо власного ВІЛ-статусу, негативні емоційні реакції можуть бути проявом внутрішньої напруги, оскільки дитина не розуміє, чому ви так довго не говорили їй правду, чому вона мала згодатися про це сама. Вона може відчувати власну безпорадність, через те що більше не може довіряти вам повністю, як раніше.

Психологи зазначають, що такі ситуації є найскладнішими для психіки дитини. У такому разі дитині краще просто знати про власний ВІЛ-позитивний статус.

МОЖЛИВІ НЕГАТИВНІ ЕМОЦІЙНІ РЕАКЦІЇ ДИТИНИ

❖ Дитина більше не хоче відвідувати школу

Варто заохочувати дитину вести звичний спосіб життя, не замикатися в собі й не сторонитися однолітків. Дитина має продовжувати розвиватися у звичному ритмі, мати захоплення та інтереси як усі інші діти.

❖ Дитина постійно плаче, погано спить або й не спить зусгалі, відмовляється від їжі, замикається в собі

Якщо дитина намагається уникати спілкування з іншими, включаючи батьків, це свідчить про те, що їй потрібно більше часу, аби усвідомити отриману інформацію, обдумати її і пристосуватися до ситуації. Для дитини дуже важливо знати, що ви підтримуєте її і завжди поруч з нею. Ви маєте заохочувати дитину ходити до школи, спілкуватися з друзями тощо, оскільки лише поруч з однолітками вона відчує, що нічим не відрізняється від інших, і швидше й легше адаптується до життя з ВІЛ-інфекцією.

Для дитини важливо ходити до дитячого садочка чи школи, мати друзів, оскільки інакше вона матиме занадто багато вільного часу і, відповідно, більше думатиме про хворобу та страждатиме від своїх переживань.

Навіть якщо дитині не дуже подобається в дитячому садку чи школі, там, із психологічного погляду, їй усе одно краще, ніж сидіти вдома разом з вами.

Крім того, дитина має знати, що вона не одна ВІЛ-інфікована, і що є інші діти, які також мають ВІЛ, і вони ходять до школи, мають друзів, захоплення, різноманітні хобі.

6 РОЗДІЛ

ЩО РОБИТИ ПІСЛЯ ТОГО, ЯК ДИТИНА ДІЗНАЄТЬСЯ ПРО СВІЙ ВІЛ-СТАТУС?

Після того, як ваша дитина дізналася правду, слід продовжувати відповідати на її запитання, розмовляти з нею на такі теми, щоб заохотити підтримувати власне здоров'я, а також – на інші теми, які цікавлять дитину.

Підтримка – це найголовніша допомога, яку батьки можуть надати дитині.

Психологи рекомендують у такий час підтримувати якомога тісніший контакт із лікарем, соціальним працівником або психологом. Тоді ви зможете запобігти низці проблем, які можуть виникнути у вас із дитиною.

ЯК МОЖНА ПІДТРИМАТИ ДИТИНУ?

- 🗣️ говоріть з дитиною про те, якою важливою вона є для сім'ї, для вас особисто, що ви її любите і будете завжди підтримувати;
- 🤗 частіше виявляйте ваші почуття через дотики, обійми, поцілунки;

- ☑ заохочуйте дитину знайомитися з іншими дітьми, які також вже знають про свій ВІЛ-позитивний статус;
- ☑ звертайтеся по допомогу до психолога, коли зрозумієте, що ви неспроможні впоратися самостійно з різними ситуаціями. Особливо тоді, коли відчуваєте, що дитина вам більше не довіряє;
- ☑ необхідно постійно інформувати дитину про хід лікування, просити лікаря завжди розповідати їй про принцип дії ліків, про те, як змінюється стан здоров'я та про інші медичні особливості ВІЛ-інфекції;
- ☑ не намагайтеся занадто опікати дитину, обмежувати в чомусь через стан її здоров'я. Поводьтеся з дитиною так, наче вона не має жодних захворювань, щоб не виховувати в неї почуття неповноцінності або обмеженості;
- ☑ навіть якщо ви втомилися чи не маєте настрою або часу в якийсь момент, усе одно знайдіть 20–30 секунд для того, щоб сказати дитині, якою важливою і потрібною вона для вас є;
- ☑ не залишайте запитання дитини без відповідей. Якщо ж ви не знаєте відповіді самі або сумніваєтесь в її правильності, не бійтеся сказати про це дитині, але пообіцяйте, що запитаете лікаря чи психолога і обов'язково розкажете їй;
- ☑ залучайте всіх членів сім'ї до проведення спільного з дитиною дозвілля;
- ☑ заохочуйте дитину займатися тією діяльністю, яка їй подобається або до якої вона має схильність.

МАЙБУТНЄ, СІМ'Я

Що має знати дитина?

Для підлітка важливо будувати плани на майбутнє. ВІЛ-позитивний статус не означає, що він має бути виключений із життя соціуму.

Психологи рекомендують постійно підтримувати надію на краще майбутнє, наприклад, інформуючи про те, що ще 10 років тому не існувало в достатній кількості ліків для людей, які живуть з ВІЛ, а сьогодні ми маємо їх для кожного інфікованого. Також важливо пояснити дитині (підлітку), що, дотримуючись здорового способу життя, можна жити з ВІЛ довго та повноцінно, мати сім'ю і дітей.

ЯКІ ПРОБЛЕМИ МОЖУТЬ ВИНИКНУТИ В МАЙБУТНЬОМУ?

Погіршення стану здоров'я дитини

Для того, щоб цього не сталося, необхідно суворо дотримуватися вказівок лікаря і відвідувати його кожного разу, щойно виникнуть навіть незначні зміни у стані здоров'я дитини.

Крім того, не слід забувати, що фізичний стан здоров'я тісно пов'язаний із психічним станом та психологічним настроєм дитини. Стежте за її настроєм та самопочуттям, її розвитком і в разі потреби звертайтеся по допомогу до спеціалістів.

Проблеми, пов'язані зі збереженням таємниці стосовно ВІЛ-інфекції у родині

Щоб уникнути проблем у школі, з друзями або іншими членами вашої родини, можна спробувати пояснити дитині, що таке «приватна інформація». Вона має знати, що не вся інформація про сім'ю, у тому числі й про стан здоров'я її членів, має бути відома іншим особам або її друзям. Спробуйте таким чином пояснити дитині, чому не варто розповідати всім про ВІЛ-інфекцію, щоб вона не злякалась і зрозуміла вас правильно.

Проблеми, пов'язані зі статевим життям підлітків

Важливо, щоб ще до початку статевого життя підліток мав інформацію про те, як захистити себе від інфекцій, які передаються статевим шляхом, та як захистити його статевого партнера від інфікування ВІЛ.

Якщо ваша дитина вже підліткового віку, то необхідно говорити про утримання від статевих відносин не лише як про спосіб збереження власного здоров'я та здоров'я партнера, а й як про свідчення поваги до коханої людини.

Також треба поговорити з дитиною про гігієну статевих відносин. Будь-який статевий контакт повинен відбуватися за умови правильного використання презерватива. Тільки дотримуючись такої поведінки, підліток:

- ❶ не інфікує свого статевого партнера ВІЛ;
- ❷ не інфікується сам на інфекції, які передаються статевим шляхом.

Ви можете розмовляти з дитиною на ці теми самі або ж попросити лікаря, психолога чи соціального працівника.

ЯК ЗАХИСТИТИ ДИТИНУ ВІД НЕГАТИВНОГО СТАВЛЕННЯ ОТОЧУЮЧИХ?

Вам треба попередити дитину про те, що деякі дорослі та діти можуть поводитися агресивно, якщо знатимуть про її ВІЛ-позитивний статус. Прояви таких негативних реакцій з боку оточуючих свідчать про те, що люди не мають інформації про шляхи передачі ВІЛ-інфекції та про основні характеристики вірусу.

Тому бажано, щоб ваша дитина була обізнана в питаннях шляхів передачі ВІЛ-інфекції, щоб бути впевненою в собі, а можливо, за певної ситуації, і відповісти тим особам, які бояться інфікуватися.

Якщо ваша дитина стикається з негативною реакцією оточуючих у школі, то краще спробувати отримати підтримку класного керівника, психолога школи чи лікаря. Вони можуть пояснити іншим дітям шляхи передачі ВІЛ-інфекції та запевнити, що їм нічого не загрожує, якщо вони уникатимуть контакту із кров'ю ВІЛ-інфікованої людини або ж незахищеного сексу.

Не слід забувати, що ВІЛ-інфікована людина має такі самі права, як і ВІЛ-негативні особи, тому дискримінація на цьому ґрунті є порушенням її прав.

7

РОЗДІЛ

ЩО РОБИТИ, ЯКЩО ДИТИНА ДІЗНАЛАСЯ ПРО ВЛАСНИЙ ВІЛ-СТАТУС З ІНШОГО ДЖЕРЕЛА?

Для дитини буде значно краще дізнатися про свій ВІЛ-статус від вас, ніж від сторонніх осіб.

Якщо дитина дізнається про власний ВІЛ-статус від іншої особи, то буде набагато більше хвилюватися і страждати, оскільки не розумітиме, чому ви самі не сказали їй про це, чому приховували правду і, можливо, брехали їй. Вона може звинуватити вас у тому, що її обманювали, і втратить довіру до вас.

Розмовляйте з вашою дитиною, розповідайте їй про ВІЛ-інфекцію та АРВ-терапію, заохочуйте ставити вам запитання, але не слід говорити дитині неправду.

Може бути й так, що дитина не говорить вам про те, що здогадується про свою хворобу.

Якщо ви помітили зміни у поведінці дитини, якщо вона стала мовчазна, сумна або чимось дуже стурбована, якщо відмовляється приймати ліки, то краще звернутися по допомогу до психолога чи лікаря.

У такій ситуації бесіди із психологом можуть підштовхнути дитину розказати про свої проблеми та про те, що її турбує, відновити почуття впевненості в собі, знову планувати своє майбутнє.

Особисто вам психолог може допомогти налагодити стосунки з дитиною, покращити ваші взаємини із нею.

8

РОЗДІЛ

ДО КОГО МОЖНА ЗВЕРНУТИСЯ ПО ДОПОМОГУ?

У більшості міст України існують громадські організації, які працюють саме для того, щоб допомогти людям, які живуть із ВІЛ/СНІД. У таких організаціях можна отримати консультацію психолога чи соціального працівника, юриста, можна відвідувати групи взаємодопомоги чи «Школи батьківства» та ін. Такі організації співпрацюють із міськими чи обласними СНІД-центрами, де лікарі та медсестри теж можуть допомогти вам із найменшими негативними наслідками розказати дитині про її ВІЛ-позитивний статус.

ЧИМ МОЖЕ ДОПОМОГТИ ЛІКАР?

Лікар є для вашої сім'ї найголовнішою допомогою у боротьбі з ВІЛ. Тому необхідно регулярно проходити медичні огляди та здавати аналізи у встановлений строк.

Окрім медичної допомоги, лікар може також проконсультувати вас стосовно харчування, відпочинку дитини, зможе поговорити з нею про ВІЛ, про її здоров'я тощо або ж перенаправить вас до іншого лікаря чи психолога, які зможуть допомогти в інших питаннях.

ЧИМ МОЖЕ ДОПОМОГТИ СОЦІАЛЬНИЙ ПРАЦІВНИК?

Він вислухає вас та спробує об'єктивно зрозуміти проблему. Соціальний працівник може допомогти вам оцінити ваші потреби, проконсультувати з питань, які вас хвилюють, поради інших спеціалістів чи організації, які можуть вам допомогти з конкретною проблемою, може встановити контакти з ними та організувати зустріч.

ЧИМ МОЖЕ ДОПОМОГТИ ПСИХОЛОГ?

Ви можете звертатись до психолога щоразу, коли вам чи вашій дитині необхідна порада чи консультація.

Психолог може допомогти вам налагодити чи поліпшити стосунки з дитиною, краще зрозуміти її саму та її проблеми. Якщо ви дасте згоду, то психолог може сам поговорити з дитиною про її хворобу або спробує дізнатися, що дитина знає або чи підозрює про своє захворювання. Крім того, все, що ви будете обговорювати із психологом, є цілком конфіденційним, тобто закритою для

інших осіб інформацією.

Психолог може допомогти дитині знову повірити в себе, почати будувати плани на майбутнє, змінити ставлення до приймання ліків, якщо вона досі відмовлялася їх приймати, допомогти знайти рішення проблемної ситуації, у яку потрапила дитина, тощо.

Крім того, психолог може допомогти підготувати дитину до розкриття її ВІЛ-позитивного статусу шляхом поліпшення ваших стосунків із нею та рівня взаємодовіри.

9 РОЗДІЛ

СТАТЄВЕ ВИХОВАННЯ ДИТИНИ

Статеве виховання так само важливе для дитини, як і отримання вказівок лікаря, норм гігієни та режиму харчування, приймання АРВ-терапії тощо. Статеве виховання дозволяє дитині знати не лише про те, як захистити від інфікування інших осіб, а й як захиститися самій.

Статеве виховання насправді починається вже тоді, коли ви привчаєте дитину до інтимної гігієни, а згодом пояснюєте їй, чим хлопчики відрізняються від дівчаток, розповідаєте, звідки беруться діти і т.д. Із дітьми 8–10 років можна розмовляти, приміром, про ті зміни, які незабаром відбудуватимуться з їхнім організмом: ломання голосу у хлопчиків, розвиток молочних залоз у дівчаток, початок менструації, поява волосся на тілі як у хлопців, так і в дівчат.

Навіть якщо ви соромитесь або ж вважаєте, що не знаєте, як сказати дитині, краще заздалегідь підготуватися, але обов'язково поговорити з нею про ті зміни, які можуть насторожити або й злякати її, коли справді настане пора фізіологічних змін.

Дитина сама може підказати, що її цікавить, – спробуйте просто давати коректні відповіді на її запитання.

Якщо ж ви прийняли рішення не спілкуватися з дитиною на теми, пов'язані зі статевим вихованням та відносинами, спробуйте

надати дитині спеціальну літературу або домовитися про обговорення цих тем із психологом чи лікарем.

Може, комусь із дуже близьких родичів чи знайомих сім'ї ви зможете довірити розмову з дитиною на ці теми замість вас.

Ваша відмова поговорити з дитиною про статеве здоров'я і життя наражає її на подвійну небезпеку: інфікуватися хворобами, що передаються статевим шляхом, або ж інфікувати ВІЛ інших осіб.

Якщо ви не обговорюватиме з дитиною цих аспектів людських стосунків, існує ймовірність того, що ви навіть не знатимете, чи почала статеве життя ваша дитина, чи ні, а також не знатимете, чи користується вона презервативами або іншими засобами контрацепції.

10

РОЗДІЛ

ЩЕ РАЗ ПРО НАЙВАЖЛИВИШЕ

КРАЩЕ, ЩОБ ДИТИНА ДІЗНАЛАСЯ ПРО Свій СТАТУС ВІД ВАС, НІЖ ВІД СТОРОННІХ ОСІБ

У разі, коли вона дізнається про свій ВІЛ-позитивний статус від когось іншого, то втрачає довіру до батьків і більше не може на них покластися, відчуваючи при цьому страх, біль і відчай через правду, яку батьки приховували.

ДІТИ ЧАСТО РОЗУМІЮТЬ БІЛЬШЕ, НІЖ БАТЬКАМ ЗДАЄТЬСЯ

Діти розуміють не лише те, що ви їм говорите, але й ваші жести, рухи, настрої, поведінку. Часто діти намагаються знайти підтвердження власних думок з інших джерел, не запитуючи у батьків, бо знають, що вони все одно уникатимуть відповіді.

Намагайтеся бути чесними з дитиною, не уникайте відповідей. Так ви лише спонукатимете її до пошуку відповідей через інші джерела. Спробуйте поставити дитині уточнювальні запитання, і ви з'ясуєте, що саме її бентежить та як її краще підтримати.

НЕ ІЗОЛЮЙТЕ ДИТИНУ ВІД ІНШИХ ЧЛЕНІВ РОДИНИ ЧИ ЇЇ ДРУЗІВ ТА ОДНОЛІТКІВ

Вашій дитині потрібно вести звичайне життя: мати друзів, ходити до дитячого садка, школи, відвідувати гуртки, секції тощо.

Ізолюючи її, ви лише ускладнюєте ситуацію, вчинивши так, що дитина почне відчувати себе самотньою, викинутою зі звичного життя, де спілкуються всі інші.

Залучайте дитину до щоденного життя родини, доручайте їй конкретні справи чи обов'язки. Це допоможе дитині відчути свою значущість, важливість для всіх членів сім'ї, поставити на один рівень із членами родини, допоможе підвищити рівень довіри один до одного та стосунків загалом.

ЗАЛУЧАЙТЕ ДИТИНУ ДО ВСІХ ДІЙ, ЯКІ ПОВ'ЯЗАНІ З ЖИТТЯМ ІЗ ВІРУСОМ

Пояснюючи дитині необхідність дотримання всіх аспектів лікування, ви мотивуєте дитину до дотримання всіх вказівок лікаря та формуєте прихильність до АРВ-терапії.

ОБГОВОРЮЙТЕ З ДИТИНОЮ ТІ ПРОБЛЕМИ, З ЯКИМИ ВОНА СТИКАЄТЬСЯ

Робіть це навіть якщо ви вважаєте, що не вмієте чи не знаєте, як саме це слід робити. Таким чином ви демонструєте дитині, що не байдужі до її проблем і сприймаєте їх дуже серйозно.

Якщо ви не знаєте, як вирішити проблему, спробуйте знайти рішення разом із дитиною.

Обговорення проблем, з якими стикається ваша дитина, сприяє зміцненню стосунків та підвищенню довіри один до одного.

11

РОЗДІЛ

ОРГАНІЗАЦІЇ, ЯКІ МАЮТЬ ДОСВІД РОЗКРИТТЯ ВІЛ-СТАТУСУ ДИТИНИ

- ❖ **Всеукраїнська благодійна організація «Всеукраїнська мережа людей, які живуть з ВІЛ/СНІД»**
04080, м. Київ, вул. Межигірська, 87-Б
8 (044) 467 75 67; 467 75 69
www.network.org.ua
www.prosto-deti.org.ua
s.vynogradova@network.org.ua
- ❖ **Кримське відділення ВБО «Всеукраїнська мережа ЛЖВ»**
95050, м. Сімферополь, вул. Ростовська, 21
8 (0652) 54 90 06
krym@network.org.ua
- ❖ **Миколаївське обласне відділення ВБО «Всеукраїнська мережа ЛЖВ»**
54000, м. Миколаїв, вул. Потьомкінська, 131-В
8 (0512) 58 55 38; 8 (068) 289 32 22
planeta_pozitiv@list.ru
- ❖ **Сумське обласне відділення ВБО «Всеукраїнська мережа ЛЖВ»**
40020, м. Суми, вул. Курська, 111, оф. 2
8 (099) 330 43 43
angelfo@ukr.net
- ❖ **Черкаське обласне відділення ВБО «Всеукраїнська мережа ЛЖВ»**
18002, м. Черкаси, вул. Можайського, 50
8 (0472) 32 14 42
elenas@ukr.net

- Харківське обласне відділення
ВБО «Всеукраїнська мережа ЛЖВ»**
61052, м. Харків, вул. Карла Маркса, 32, к. 8
8 (057) 751 20 03
plwh_solidity@ukr.net
- Благодійна Асоціація «Світло надії»**
36000, м. Полтава, вул. Артема, 28-А
8 (0532) 50 85 99, 8 (0532) 60 60 81
www.svitlonadii.org.ua
deti.svitlo@gmail.com
- Благодійний Фонд «Донбас проти СНІДу дітей»**
Донецька обл., 86121, м. Макіївка, вул. Тореза, 2
8 (050) 686 61 27
orionluda@mail.ru
- Благодійна організація
«Благодійний фонд «Життя триває»**
Запорізька обл., 72312, м. Мелітополь,
пл. Перемоги, 3, оф. 810
8 (06192) 6 67 20
olgaegorova@i.ua
- Громадська організація «Сонячне коло»**
65102, м. Одеса, вул. 1-ша Сортувальна, 34-А
8 (048) 718 68 27
solnechnii.krug@mail.ru
- Севастопольська міська благодійна організація
«Гавань плюс»**
99003, м. Севастополь, вул. Комуністична, 40, каб. 1
8 (0692) 55 21 82, 8 (0692) 94 63 65
www.havenplus.sevsky.net
gavan.plus@gmail.com

Упорядники: О. А. Виноградова, О. С. Брижовата,
О.В. Дудіна.

Частина цього видання відтворено та адаптовано з румунської версії «Брошури для батьків» (2002 рік), розробленої організацією «Romanian Angel Appeal» у рамках проекту «Формування здорового способу життя у ВІЛ-позитивних дітей і підлітків та їх сімей», мультидисциплінарними командами денних клінік, заснованих у Румунії в містах Бакау, Брашов, Бухарест, Констанца, Галаць, Петрошань.

Будь-яка частина цієї публікації може бути відтворена, але за умови обов'язкового посилання на видання та ВБО «Всеукраїнська мережа ЛЖВ».

Румунська організація «Romanian Angel Appeal» не несе відповідальності за можливе навмисне або ненавмисне неправильне тлумачення оригіналу румунської брошури, яке може виникнути внаслідок перекладу українською мовою.

Викладені у брошурі погляди є поглядами організації, що видала цю брошуру, і не можуть розглядатись як погляди Фонду Олени Франчук «АНТИСНІД», СНІД-фонду Елтона Джона та Британського Фонду «Big Lottery».

Розкриття ВІЛ-позитивного статусу вашій дитині.
Брошура для батьків. – К., 2009. – 40 с.

© ВБО «Всеукраїнська мережа ЛЖВ», 2009.
© Romanian Angel Appeal Foundation, 2009.

Друк ТОВ «Інжиніринг»
Наклад 1500 шт.

Фонд Олени Франчук

Видання здійснено в рамках реалізації проекту «Покращення життя ВІЛ-позитивних дітей та їх сімей», який впроваджується Всеукраїнською благодійною організацією «Всеукраїнська мережа людей, які живуть з ВІЛ/СНІД» у партнерстві з Фондом Олени Франчук «АНТИСНІД», СНІД-фондом Елтона Джона та румунською організацією «Romanian Angel Appeal», за фінансової підтримки СНІД-фонду Елтона Джона, Британського Фонду «Big Lottery» та Фонду Олени Франчук «АНТИСНІД».

Київ
2009